

Ker so pa predstojniki družbenih podružnic v posameznih okrajih po deželi poverjeniki glavnemu odboru, zato je treba, da resnico odboru vložene prošnje potrdi tudi predsednik dotične podružnice.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 23. septembra 1882.

Gospodarske novice.

Po čim je divjaščina na Dunaji?

Začetkom tega meseca plačevalo se je: jelenina po 35—45 kr., divji kozel ali koza po 30—40 kr., srnjak po 60—70 kr., divji prešič po 30—70 krajc. za kilo. Zajci, kos po 1—1 gold. 50 kr., bažanti 1 gold. 50 kr. do 2 gold. 75 kr., poljske jerebice po 25—50 kr., divje race po 40 kr. do 1 gold., divje gosi po 1 gold. 20 kr. do 1 gold. 80 kr., prepelice po 15—20 kr., divji petelini po 2—4 gold., gorske jerebice po 1 gold. 20 kr. do 1 gold. 80 kr.

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Nekoliko zakasnjeno.)

Vsako leto so „Novice“ nekako posebno skrbljivo opazovale ta zborovanje. Priča so bile one tistih žalnih časov, ko ste zlasti prvo in zadnje zgor imenovano društvo viseli še le ko kapljica na veji, in je bilo treba v to nekakega poguma, kateri ljubljanski ali pa zunanji učitelj se je hotel očitno pokazati za uda teh društev, kar je bilo ob enem nekako tudi med učiteljstvom znamenje pravega narodnjaka. Bila so leta, žalna leta, ko so se le redki gg. učitelji upali vdeleževati letnih zborovanj; slovenski narod šteje le-te s ponosom med prave svoje učiteljstva, in po pravici jih je pri skupnem obedu 5. septembra imenoval spretni gosp. literat A. „stara garda“. Zadovoljno pa vendar tudi konstatiramo, da uže od več let zapazili smo v tej zadevi nekako zboljšanje, in za vstop k imenovanim društvom čedalje več vemo. Starim, pogumnim in neustrašenim gg. tovarišem pridruževal se je vedno bolj mladi naraščaj, obetaje prav lepe upe za prihodnost. Zlasti letos pa smo videli o teh dveh dnevih in pri imenovanih zborovanjih toliko gg. učiteljev, da po slavnem rajnem Prešernu smemo izreči upanje: Vremena slovenskim učiteljem bodo se zjasnila, in če bi se ne v drugim, vsaj v tem, da bodo smeli brez strahu reči: „Jaz sem zvest narodnjak!“

Ker nam primanjkuje prostora, pomilujemo, da o letošnjih zborovanjih ne moremo poročati tako obširno, kakor bi radi. Prisiljeni smo govoriti ob tem le bolj na kratko, le toliko, da ne postanemo dolžniki slovenski kroniki. Zborovanja pričela so se 4. septembra, tedaj kake 3 tedne poprej, kakor pretekla leta. Vršila so se letos v čitalnični dvorani. Druga leta zborovalo je društvo „Narodna šola“ zadnje, in ostajalo je za njegove razprave vedno le malo časa. Letos prišlo je po besedah sv. pisma: „Poslednji bodo prvi“, tudi ono prvo na vrsto. Ob 6. uri na večer pričel je zborovanje društveni prvosednik, vrli in neutrudni gosp. F. Stegnar, izrekel veselje nad tako nenavadno velikim številom na-

vzočih (40—50 udov), ter govoril obširno o 10letnem obstanku in delovanju tega društva. Ustanovili in osnovali so ga bili v Idriji naslednji gospodje: Gr. Žerjov, zdaj c. k. sodnik v Ložu; Štef. Lapajne, trgovec; Ivan Lapajne, zdaj ravnatelj meščanske šole v Krškem; Ivan Rupnik, zdaj učitelj v Črnomlju in g. govornik (tadaj učitelj na rudarski šoli v Idriji, zdaj pa c. k. učitelj v državni kaznilnici na ljublj. gradu). Leta 1872. je bilo sklenjeno, da se preseli društvo v Ljubljano, kar se je tudi zgodilo.

Gospod prvosednik je zdaj razvil na drobno delovanje društveno skoz vseh 10 let imenoval njegove posebne dobrotnike, katerim na čelu stoji sl. ljubljanska hranilnica, ki je od njegovega obstanka sem darovala vsako leto 100 gold.; predzadnji dve leti po 150 gold.; letos celó 200 gold. (Slava tako velikodušnemu in radodarnemu zavodu! Bog naj blagoslovi vsa njegova dela in početja!) Podpirali so društvo zdatno tudi banka „Slavija“, in še nekateri drugi blagodušni in milosrčni gg. dobrotniki, osobito g. vitez dr. Močnik, ki se kot nekdanji deželni šolski nadzornik vojvodine kranjske društva še vsako leto z znamenitim darom spominja; dalje državni in deželni poslanec gosp. dr. Vošnjak, rajni gosp. dr. Razlag in še nekateri.

Sklep obširnega govora pa je bil: „Gospodje, delujte! Vsaka šola, vsak učitelj, vsak rodoljub in prijatelj mladine naj pomaga; pri vseh veselicah, shodih in enakih prilikah naj se deluje v prid in na korist „Narodni šoli!“

Gosp. Močnik, ki se vkljub svoje bolehnosti neumorno trudi kot tajnik in blagajnik društva za njegov blagor in razvitek, predložil je potem navzočim tiskani račun čez prihodke in stroške od 22. septembra 1881. do 1. septembra 1882. Iz tega posnamemo naslednje: Prihodki so znašali:

a) Ostanek od lani	176 gold. 53 kr.
b) 36 ljudskih šol je vplačalo	189 „ — „
c) 65 gg. učiteljev je vplačalo	136 „ — „
d) izredni dohodki sl. ljublj. hranilnice in raznih gg. dobrotnikov znašali so vsega skup	270 „ 43 „

znesek . 771 gold. 96 kr.

Naložena ustanovina, ki znaša še posebej 198 gld. 30 kr., znesku prihodkov ni prišteta.

Stroški kažejo v 17 točkah nakupovanje 36.999 komadov in komadičev raznih učnih stvari (fizikalna učila in risansko orodje še posebej), kar se je razdelilo 107 gospodom učiteljem in ljudskim šolam v vrednosti 562 gold. 53 kr.

K temu so prišteti še nekateri posebni stroški s 60 „ 21 „

vseh skupaj . 622 gold. 74 kr.

Gotovine za prihodnje leto tedaj ostane 149 gold. 22 kr., zraven pa še šolskega blaga za 20 gld. 21 kr.

(Dalje prihodnjič.)

O spremembi šolske postave.

(Dalje.)

„Motivenbericht“ k noveli je občno znan, le toliko omenim, da je načelo državne šole in državnega nadzorništva ostalo, le nekoliko bolj se poudarja verska odgoja in od šolskih vodij se tirja, da morajo biti istega veroizpovedanja, kakor večina učencev itd.

Zdaj pa vprašam, kako pa so učitelji sprejeli to novelo? Ko govorim o učiteljih, ponovim še enkrat, ka-

v katerega se iztekajo vsi drugi stranski pritoki iz močvirja. Ob času najplitvejšje vode znaša ta pad od hektometr. 32 pod vrhniškim mostom do Gruberjevega kanala (Cesarskega grabna), to je, pri dolgosti 20.600 metrov samo 0.40 metra.

Ker se pa morajo pri nivelovanju vse kvote zračunati po morskem površji, obrnil sem se na triangulacijski oddelek c. k. vojaško-geografičnega zavoda in si od tam izprosil popolnoma prave kvote natančnega nivelovanja, ki so ga bili naredili ob tržaški cesti.

Nepremične pike te daljine nahajajo se v zapisniku nepremičnih pik pod tek. števil. 94, 102, 127, 141, 155, 159 z dotičnimi kvotami.

Začenši pri znamenju višine, ki ga je napravil generalni štab na ljubljanskem kolodvoru, nepremična pika 94, določila se je najprej vrsta nepremičnih pik ob tržaški cesti, potem ob cestah, ki držé po močvirju čez Laverco, Studenec, Podpeč in Borovnico; nadalje ob Gruberjevem kanalu in konečno poprek čez močvirje; zraven pa so se tudi vse ostale nepremične pike pregledovale na tak način, da nam smejo veljati za absolutno natančne.

Tam, kjer ni bilo varnega kraja, da bi se naredila nepremična pika, zabili so se 5 metrov dolgi hrastovi koli v tla in se zaznamovali z velikim žreblom; tacih kolov je 62.

Kakor kaže pridjani spisek, napravljenih je po celem močvirju vseh skupaj 163 nepremičnih pik; memo gredé pa omenim, da s tem nisem spolnil tirjatve §. 1 posameznih pogojev za izdelovanje projekta, namreč da bi bile nepremične pike postavljene po 2—3 kilometre ena od druge, temveč narejenih je mnogo več pik, kakor jih tirja pogoj. To večje število nepremičnih pik bode na vsak način mnogo koristilo vsem prihodnjim tehničnim delom, ter jih bode bistveno olajšalo.

Močvirski okraj.

Ravno takrat, ko se je delala mreža nepremičnih pik, pričelo se je sestavljati močvirsko okrožje. Pri tem pa se je žalibog pokazalo, da se je nekaj pomot vrinilo v izkaz, ki je pridjan deželnemu zakonu 25. oktobra 1880. leta. Nekateri precéj veliki kosi močvirja so namreč izpuščeni, druge zunaj ležeče parcele pa se nahajajo v dotičnem izkazu. V družbi s slavnim odborom za obdelovanje močvirja se je popis katastralnih parcel popravil po originalnih protokolih, ki so bili narejeni pri ogledanju močvirja; po teh popravah se je potem narisal močvirski svet v katastralne mape, ki so načrtu priložene.

Nivelovanje površja.

Ko so bile med tem dobljene višine mreže nepremičnih pik, dovršilo se je z njihovo pomočjo nivelovanje površja. V ta namen prerisale so se katastralne mape in kopije oddale delajočim inženirjem. V teh kopijah je zaznamovana lega in višina vseh tistih krajev, ki so važni zaradi višočine svoje.

Ti kraji so se potem zapisali s svojimi kvotami v originalne katastralne mape, in na podlagi teh kvot našle so se potem krivulje skladov (Schichtenkurven).

Čeravno bi po §. 5 posameznih ponudbenih pogojev zadostovalo 9 kvot na štirjaški kilometer, morale so se vendar narediti 3- do 4krat gostejše mere, ker se površje vedno spreminja in ker tirja program, da morajo krivulje skladov zaznamovane biti v višinah 0.25 metra; drugače bi nam ne bilo mogoče najti krivulj skladov. Ravno tako bi ne bilo mogoče, narisati teh krivulj v glavni pregledni zemljevid, ko bi se ne bile poprej na čisto narisale v katastralne mape; kajti nika-

kor ni mogoče zemljiščnih kvot zaznamovati v tem zemljevidu, ki je risan v meri 1 : 10.000.

Koristi, ki jih ima odbor za obdelovanje močvirja od tega pomnoženega dela, spoznale se bodo še le tedaj popolnem, ko se bode pri poznejšem izboljševanju določevalo o večih delih, ker se splošni podatki o teh projektih lahko naravnost povzamejo iz kvotiranih in s krivuljami skladov zaznamovanih katastralnih map.

Vrtanje na močvirju.

Pri prihodnjem izboljševanju bode posebno mnogo koristil v katastralnih mapah zaznamovani rezultat vrtanja, ker se bode iz pridjanih kvot koj lahko razvidelo, kako leži spodnja zemlja pod površjem.

Gledé teh vrtanj si dovoljujem opozoriti, da zahteva §. 3 posameznih tehničnih ponudbenih pogojev po eno vrtanje na štirjaški kilometer; ker obsega močvirje okoli 15.000 hektarjev, od katerih se pa nahaja velik del zunaj pravih ležišč, tedaj bi bilo k večjemu 150 vrtanj potreba. A sprevidel sem, da mi kaže narediti 749 vrtanj, ker se lega šote tako naglo spreminja; s tolikim vrtanjem pa je tudi lega spodnje zemlje, kolikor najbolj mogoče, natanko določena.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Kako zeleni izrediti debele korenine?

Znano je, da po mestih zeleno sploh pridevajo mesu zato, da je juha bolj okusna, pa meščani tudi korenino od zelene, kuhano in zabeljeno z oljem in jesihom, zeló radi mešajo med krompirjevo, pesino in drugo zeleno solato, zato se tudi debele zelenine korenine prav dobro plačujejo. — Pa zelena ima pod zelenjavo svojo brezštevilo tankih koreninic in sama od sebe izredi prav droben koren. Kdor si hoče pa izrediti debelo korenino, naj ravna tako-le: V drugi polovici meseca avgusta odkoplje naj krog in krog vsake zelene prst, obrtga vse stranske koreninice ter pusti samo srednji glavni koren, potem se zelena zopet obsuje z gnojno kompostno prstjo. Za daljno gnojenje nameša se v posodo zato med vodo pepéla in sáj ter se to redko mešanico zelena zaliva ves mesec september vsak teden po enkrat, in tako se zelena nenavadno debeli, nima rujavih lis in je prav lepo belega in okusnega mesa.

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Dalje.)

Pri razpravah, ki so se na to pričele, oglasil se je najprej gosp. Grebenec ter djal, da je društvo „Narodna šola“ premalo znano; naj se toraj vnóvič razglasi njegova pravila. Gospod Lapajne pa je izrekel željo, naj bi se veči podporniki imenovali po časnikih. Gosp. Močnik odvrne na to, da so se leta 1872. natisnena pravila razpošiljala na vse strani; vabilo se je po vsem Slovenskem k pristopu; na Štajarskem je bilo nekaj vneme za društvo; po Koroškem čisto malo; še manj v Primorji. Prišla so tudi žalna leta, ko celó ni bilo varno, društvo mnogo priporočati. Ven-

dar pa je delovanje in stanje društva vsako leto likor toliko po časnikih naznanjeno bilo. (Od strani „Novic“ moramo povdarjati, da so tudi one vzlasti zadnja leta po zborovanji prav rade o tem pisale, večje dobrotnike pohvalno imenovala ter v prid in napredek „Narodne šole“ govorile prav tople besede.)

Temu so sledile praktične razprave o raznih učilih, in to najprej o tablicah in črtalnikih. Kar zadene rabo tablic (pisanje, številjenje in risanje), je obširno govoril gosp. Podkrajšek, zavrgel papirnate (ker se prerade vgladijo), ter priporočal škrlaste (Schiefertafeln) kot bolj trdne in praktične. Pretresovala se je stvar v debati na mnogo strani, izrekli so misli svoje še gg. Stegnar, Borštnik, Levičnik, Grebenec, Gantar in Žerovnik, poslednjič pa se je sklenilo, da bo „Narodna šola“ delila zanaprej svojim udom samo škrlaste, na eno stran črtane (za pisanje in številjenje), na drugo stran pa pikčaste (za risanje) tablice. Zadnjo besedo k tej razpravi rekel je g. Močnik, češ: „Prej ko se more, naj se prestopi iz tablic na papir“. In popolnem opravičene so te besede. Kamen je namreč kamen; on je trd, in tudi roka na njem se trdobe privadi. Trda roka pa ne naredi krasopisca.

Gledé rabe črtalnikov naznanil je gosp. predsednik, da dobili bomo zá-nje nove ročáje (nekoliko enake sedanjim za železna peresa), ki bodo imeli na konci plehnato cev, v katero se bodo vtikali zlomljeni črtalniki ter se tako rabiti mogli prav mali odlomki. Vsi navzoči so odobravali to novico kot originalno misel. Dalje je opravičeval gosp. govornik v obširni razpravi sedanje pisanke, pohvalil g. Grubbauer-ja v Lincu kot zeló postrežljivega in nesebičnega fabrikanta, ker pisanke daje tako po nizki ceni (po 70, 80 in 90 krajcarjev 100 zvezkov), da cenejše biti ne morejo. Vrh tega je pa poklonil letos „Narodni šoli“ 4400 zvezkov še kot poseben milodar za našo siromašno mladino. (Kateri judovski fabrikant stori to? Opazka poročevalčeva.)

Gospoda Požar in Žerovnik v smislu g. predsednika tudi prav toplo priporočata Grubbauerjeve pisanke z željami, naj bi se jih poslužile v rabo vse slovenske šole. Kar zadene dalje risanke, naznani g. predsednik, da je g. Grubbauer pri volji, napraviti nekoliko manjše (pokaže obrazec), pa zato cenejše, ako jih gospodje učitelji odobravajo. Navzočim je obrazec všeč, izrečejo se zá-nj, in gosp. govornik je bil naprošen, naj jih pri gosp. fabrikantu za „Narodno šolo“ naroči.

Dalje omenil je gosp. govornik peresnikov in peres. Kar zadene prve, djal je, da so se kupovali dozdej slabjši; letos se je storil v tem korak naprej, delila je „Narodna šola“ boljše, ki so tudi lepši, kar otrokom pri uku pisanja dela nekako veselje in tedaj tudi večo vnemo. — Peresa nakupovala in oddajala so se ona srednje cene, ker so tudi za rabo najboljša. — Svinčniki, v beli les vdeleni, katere je „Narodna šola“ to leto delila, skazujejo se dosti dobri in so jih toraj navzoči odobrili kot za rabo pripravne.

Gosp. Žerovnik stavi predlog, naj bi se povabili zmožni gg. pisatelji za delovanje na literarnem polji, in naj bi jim priznala v to „Narodna šola“ na podlagi §. 3, črka d društvenih pravil, primerno nagrado. Gospod predsednik odgovori, da bo ona to srčno rada storila, kedar bodo njene denarne moči kaj tacega zmogle.

Volitev odborova vršila se je „per acclamationem“. Voljeni so bili naslednji gospodje: Stegnar, Praprotnik Andrej, Močnik, Tomšič, Žumer, Govekar, Podkrajšek, Praprotnik Franc in Borštnik.

Kot pregledovalci računov voljeni so bili gospodje: Kovšca, Čenčič in Podkrajšek.

Na zadnje se je gosp. predsednik s toplo besedo zahvalil nazočim za tako obilno vdeležbo, povabil jih, naj prihodnje leto vsak še enega saboj pripelje, češ: „da nas bo več!“ ter izrekel željo, da bi se čez leto zdravi zopet videli. — Gromoviti slavaklici na presvitlega vladarja in cesarja Franc Jožefa I. bili so zborovanja sklepni čin.

V čitalnični gostilni imeli so potem gospodje učitelji prav prijeten večer. Počastili so jih s prihodom svojim mnogi gospodje deželni poslanci; gosp. dr. Vošnjak imel je do njih kratek govor; čitalnični gospodje pevci pa so tudi marsikatero „rekli vmes“, to je, zapeli več „lepih domačih“. Z eno besedo: Prav prijetno minul je zborovanja prvi dan.

(Dal. prih.)

Politične stvari.

Gospod vitez Schneidovo slovó od svojih volilcev.

V Kostanjevici 16. sept. 1882.

Moja bolezen me sili, da se častnemu mandatu za državni zbor, katerega mi je izročila večina ljubljanskih volilcev, odpovem.

Pri tem za mene res tužnem povodu ne morem si kaj, da ne bi razložil stališča, po katerem se po mojem mnenji ima moje, naše politično vedenje zaznamovati ter da ne bi prosil svojih častitih volilcev, da se po teh načelih ravnaajo pri volitvi mojega naslednika.

Jaz se tem gotoveje zanašam, da se ta moja prošnja ne bode prezirala, ker ravno zastopniki kranjske dežele, katere zgodovina v vseh 600 letih združenja z Avstrijo ni skaljena niti po enem činu nezvestobe proti presvitli cesarski rodbini ali upora proti skupni domovini, zadoštujejo samo volji in tradiciji dežele in naroda, ako se odvrčajo od tiste tako zvane progresistične stranke, katera skoro povsod v Evropi, namestu da bi resnično pospeševala napredek in svobodo, samo na to dela, da slabí monarhične ustavne temelje.

Mar niso progresistične stranke uže v največ deželah parlamentarizem ob veljavo spravile s tem, da so omejile veljavno oblast krone ter pri vsaki priliki se trudile in se še trudijo, med krono in narodom napraviti nasprotje?

Kranjsko ljudstvo, katero je v sto bitkah krvavelo za čast Avstrije in bilo v obrambi Avstrije skoraj vničeno, ne more se izneveriti svoji zgodovini, ne more po svojih zastopnikih izraževati druge volje od one, katero je uže pred 600 leti slovesno izjavilo in pri kateri je dosihmal zvesto živelo: voljo, našemu najmilostljivejšemu cesarju v požrtvovalni udanosti in brezpogojni pokorščini biti privrženo in ne samo k Avstriji spadati, ampak tudi Avstrija biti.

In, kakor se ljubezen do vladarja in do neminljive domovine izrazuje samo le v oklepanji do državne misli in v dejanskem pospeševanju moči in slave naše velike očetnjave, tako tudi pravi rodoljubi nikdar ne bodo s kratkovidno varčnostjo omejevali sredstva za državno moč z odbrisanjem malenkostnih zneskov za vojsko in brodovje. Poslanci se pri tem ne bodo dali slepiti od navadnih navideznih razlogov ter ne pozabili, da v trenutku, ko vzplamti vojska, se celó z najogromnejšimi svotami ne morejo poravnati škode, katere v teh nevarnih časih vsakoletno odbrisanje malo milijonov zada je državni vojni sili.

Naj mi bode danes, ko se poslovim od svojih častitih volilcev, še dovoljeno, da se oziram na današnji položaj.

vnela je med dr. Böttger om in Clessinom malo peresno prasko. Prvi spoznava tega svalčkarja za pravo „Cl. silesiaca“ in tudi Clessin bil je spočetka teh misel, kajti pisal mi je pred dvema mesecema, da le na naših kamniških planinah nahaja se prava „Cl. silesiaca“; a zdaj pa dr. Böttgerja zavračevaje ravno nasprotno trdi, namreč: da ta naša „Clausilia“ nagiba se bolj h „Clausilii laminata“ po imenu. Po svoji zunanji obliki, še bolj pa po notranji sestavi ploščic kaže se meni za „Cl. commutata var.“ Prav radoveden sem, čigava bo končno obveljala.

Po tem malem ovinku ozrimo se zdaj še po drugih. Iz skupka „Delima“ se dobé po gladkih deblih košatih hib (*Fagus sylvestris*) „Clausilia ornata“, na tleh v listji in pod drugo šaro pa iz skupka „Fusulus“ prelepi „Clausilii varians var. diaphana“ in „Cl. interrupta“, ki brez vsega ravsa in kavsa družbeno živé. Bivališče zadnje pasme bilo je nam prej znano samo na Kumu in okoli Predasija v kamniški Bistrici; toda na tem drugem mestu se je meni le redkokrat posrečilo, po-brati katero; no, zdaj pa poznamo uže tretje mesto, kjer jo brez posebnega truda lahko dobiš, in sicer v lozici na levi strani stezice, po kateri hodijo na Grintovec.

Ravno tam dobiš na štoréh in drugje iz skupka „Pyrostomae“: „Clausilia ventricosa“, „plicatula“ in „badia“; iz skupka „Trigonostoma“ pa „Cl. Bergeri“; vendar to le redkokrat.

Enako redke so iz skupka „Iphigenia“: „Claus. dubia“ in „nigricans“; prva na deblih dreves, druga pa na kaki trohneli kladi in pod njo.

Ne redek je „Pomatias septemspiralis“ (*Cyclostoma maculatum olim*). Plazi se najrajše po kamenji in skalovji z mahom obraščenem.

Še dveh polžkov, na katera bi bil skoro pozabil, naj omenim in ta sta „Carychium minimum“ in „Bythinella Lacheineri“. Prvi se nahaja v obilnem številu na vlažnih krajih pod listjem; drugi pa v mali rojci, tekoči skozi zelene travnike blizo Suhadolnikovega poslopja.

Če zdaj še enkrat povzamemo in dobro presodimo vse to povedano, moramo pripoznati, da Suhadolnikova dolina je prebogata na raznovrstnih polžkih, med katerimi zapazimo nekaj prav zanimivih pasem. In kedó vé, ali ne tiči tu in tam še kaka druga pasem teh mičnih živalic skrita v kakem kotičku? Zato pa, dokler me bodo moje noge lahko nosile, ne bom zane-maril, vsako leto pridno obiskovati to znamenito dolino. Samo to še prisrčno želim, naj bi izmed naše nadepolne mladine tudi kateri vneli se za ta ali kaki drugi od-delek poduka polnega prirodoslovja ter v tem naziru prav marljivo preiskovali našo lepo, na prirodoslovni-h stvaréh prebogato domovino.

Konečno pa izrekam najtoplejšo zahvalo blagemu tovarišu, kokriškemu gosp. duhovnu, ki me vsaki pot tako prijazno in gostoljubno sprejme.

S. Robič.

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Dalje.)

Kakor starodavna, tako tudi hvalevredna navada je pri našem slovenskem narodu, da on vsako bolj

važno početje sklepa s službo božjo. Ta res lepa in spodbudna navada, ki smo jo zapazili vsako leto v dan, ko so zborovala zgoraj imenovana društva, opustila se tudi letos ni. V jutro 5. dne septembra ob 8. uri so slovesno vabili zvonovi Št. Jakobske cerkve ude vseh treh društev k sv. maši, katero je opravljal mil. gosp. prošt. dr. Ant. Jarc. Pevstvo Št. Jakobskega kora skazalo se je to jutro kot jako izurjeno in izšolano; umetna roka izmikavala je orgljam plemenite glasove, kar je vse zeló povzdigovalo službo božjo.

Po končani pobožnosti napotili so se zbrani gg. učitelji proti čitalnici, kjer je imelo po dnevnem redu ob 9. uri zborovati „Vdovsko učiteljsko društvo“. O napovedani uri jelo se je to tudi zvrševati. Prvosednik mil. gosp. prošt dr. Ant. Jarc pozdravi z navadno prijazno besedo v imenu odbora navzoče gg. učitelje, zakliče jim „dobro došli!“ ter izreče veselje o zdravem snidenju. Potem naznani, da je slavna vlada odobrila z odlokom dne 9. marca t. l. predruženje nekaterih paragrafov društvenih pravil, in da od tega dneva naprej bodo dobivale učiteljske vdove letne podpore po 100 gld., sirote po 25 gld., popolne sirote (brez očeta in matere) pa po 50 gold. Ob enem izreče upanje, da se bo vkljub povikšanim podporam z obrestmi shajalo. Potem omeni društvenega premoženja; naznani, za koliko se je to leto na novo nakupilo obligacij; da so bile društvu tudi ponudene srečke, katerih pa odbor iz gotovih vzrokov ni hotel kupiti. Dalje opomni, da je društvo zgubilo to leto po smrti dva uda (gg. Ivanetiča in Kušlana), povabi nazoče, naj v znak sožaljenja vstanejo, kar se je zdajci zgodilo, gosp. predsednik pa jima zakliče: „Blagi spomin!“ — Poslednjič naznani še, da je v teku leta društvu pristopilo več udov na novo.

Gosp. tajnik in blagajnik Močnik potem poroča po tiskanem računu o dohodkih in stroških društva za čas od 31. avgusta 1881. do 1. septembra 1882. Jako lepa števila stavilo je to poročilo nazočim pred oči. Tu posnamemo le glavne točke. Obligacij ima društvo za 40.350 gold.; v hranilnici še posebej naloženega 1041 gold. 1 kr.; nekaj (168 gold. 65 kr.) je v gotovini, nekaj pa razpsojenega na zanesljive roke. Vse premoženje znesse 41.909 gold. 66 kr. (Čast takemu znesku!) Podpore je dobilo v preteklem letu 10 vdov in 21 sirot, vsega skupaj 1170 gold. 78 kr.; gosp. učitelj N. pa še posebej izvanredni dar 50 gold. — Dalje naznani gosp. govornik, da je letos več udov na novo pristopilo; da nekateri dosednji gg. udje letnine še niso vplačali; da dva gospoda prosita posojila, ki se jima pa, ker ni zadostnega poročstva, ne more želja spolniti; en gosp. ud prosi celó pokojnine, kar pa gledé na društvena pravila ne more vslišano biti. Poslednjič naznani še, da dva gg. uda, ki sta v resnično velikih stiskah, prosita podpore. Po debati, ki se je vsled teh dveh prošinj pričela, in katere so se vdeležili zlasti: gg. predsednik dr. A. Jarc, Praprotnik Andrej, Stanonik in Govekar, se prizna prvemu (Z.) 80 gold., drugemu (A.) pa 50 gold.

Zdaj poprime besedo gosp. Borštnik, prebere §. 38. društvenih pravil, in predlaga, ker gosp. blagajnik in tajnik Močnik uže toliko let oboji posel tako natančno in vestno, zraven pa brezplačno opravlja, naj mu zbor za njegov trud v oziru na to, ker uže dalj časa boleha, prizna nagrade 50 gold. Vrli gosp. Arko Lovrenc predlaga nagrade 100 gold. — A kaj stori blaga duša gosp. Močnik? On pravi, da vkljub bolehnosti ni v prevelikih potrebah, da se zahvali za plemenito voljo in ponudbo društvenikov, nagrade pa ne sprejme. Toda gosp. Borštnik mu določno pravi: „Nazoči smo se enoglasno izrekli za nagrado, in moraš jo sprejeti!“ (Kaj tacega se pa res ne čuje vsaki dan;

je pa častni čin za obe strani, za gosp. Močnika in za društvo.)

S tem so bile obravnave končane. Predlogu gosp. Stanonika, naj bi ostal tudi še zanaprej dosedanji odbor, osobito pa društvu na čelu mil. gospod prošt dr. Ant. Jarc, so vsi nazoči enoglasno pritrdili, in tako ostanejo tudi še za naprej: prvosednik mil. gosp. prošt dr. Ant. Jarc, blagajnik in tajnik g. Močnik, odborniki pa gg. Borštnik, Čenčič, Govekar, Kuhar, Praprotnik Andrej, Praprotnik Franc in Tomšič.

Za pregledovalce računov so bili voljeni gg. Stegnar, Belar in Žumer.

S tem je bilo zborovanje „Vdovskega učiteljskega društva“ sklenjeno. (Dal. prih.)

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Sedma seja 26. sept. (Dalje.) Med nemškutarji se oglasi Gariboldi ki se izdà za načelnika „Schulvereina“ in se silno jezi nad Klunovo interpelacijo. Pri tem zaide pa tudi na stransko pot in pravi, da župnik v Beli peči (Weissenfels) poslovenjuje nemško faro, ker bere evangelij slovenski, pa še tudi v pridigi cele odstavke slovenski pripoveduje. Narodni poslanci in poslušalci se mu posmehujejo, da mora v govoru prenehati.

Za njim se oglasi poslanec gosp. Klun tako:

„Najprej moram vprašati, je li nemški „Schulverein“ hiša za šolo v Grčaricah občini res tudi izročil v last? Ker poročalo se mi je prav iz zanesljivega vira, da hiša, ki jo je g. Stampfel podaril „Schulvereinu“, ne pa tamošnji občini, ostane „Schulvereinova“ lastnina. Sicer pa moram omeniti, da tudi v Grčaricah živé posamezni Slovenci, ki so se tam naselili, pa ne hodi nam na misel, da bi zaradi njih v Grčaricah zahtevali slovensko šolo. Taki posamezni naseljenci se naposled povsod oklenejo večine, in v Grčaricah se bodo ponemčili, kakor se posamezni Kočevarji med Slovenci poslovenijo. To je splošno naravno pravilo, ki se ne dá ovreči. Naj pri tej priliki še nekoliko odgovorim gospodu predgovorniku.

Vitez Gariboldi je tožil, da se bere v Weissenfelsu tudi evangelij slovenski in vendar je zadnje ljudsko številjenje dokazalo, da v tej fari živi tudi precejšnje število Slovencev. Vitez Gariboldi je vprašal: kaj bi se zgodilo, ko bi se kaj takega zgodilo kje na Slovenskem? Kaj bi se reklo, ko bi se v kaki slovenski župi pridigovalo nemški? Povedati hočem, kar sem sam skusil, da se je v istini zgodilo. Vas Grčarice uže mnogo let nima duhovnika, in nemški prebivalci večidel hodijo v cerkev sosedne, popolnem slovenske fare. In kaj je storil tamošnji duhovnik? Rekel je nekega praznika s prižnice: „Vi slišite vsako nedeljo besedo božjo oznanjati v svojem jeziku, hodijo pa v cerkev tudi sosedje, ki sicer mirno poslušajo, pa nič ne umejo. Ne boste toraj zamerili, ako bom danes tudi njim pridigoval nemški, da tudi oni razumejo!“ (Klici: Čujte! Čujte!) In nobeden slovenskih ljudi se ni pritožil in mirno so obsedeli na svojih prostorih, dasiravno od pridige niso razumeli besedice. (Klici: Čujte! Čujte!) Mi Slovenci nismo tako nestrpljivi, kakor vi Nemci in prav iz srca tudi drugim privoščimo, kar sami za se zahtevamo. Gosp. Gariboldi je tudi oporekal, da bi imel nemški „Schulverein“ veleizdajske težnje. Toda pogledjmo, gospoda, kaj „Schulverein“ sam o tem pravi. V poročilu, ki ga

je društvo 18. maja t. l. podalo svojim udom, nahajajo se med drugim ti le odstavki, ki naj mi jih g. predsednik dovoli brati. (Govornik prebere potem dotične stavke, iz katerih je razvidno, da je „Schulverein“ v zvezi z društvom v Berlinu in da v porazumljenji med seboj delata.) Vprašam vas, gospoda, kak ropot bi bil, ko bi katero slovensko ali slovansko društvo bilo v zvezi z enakim društvom v Rusiji, Srbiji itd., koliko bi bilo krika in upitja o veleizdajstvu in kako bi se od strani nemškega časopisja in njega privržencev na to delovalo, da se tako društvo kar hitro zatre! V Lvovu se je proti Rusinom pred kratkim vršila velika pravda.

A kaj je vse delovanje Rusinov, katerega pa niso niti priznali proti delovanju nemškega „Schulvereina“, ki v svojem poročilu vse to svojo delovanje javno pripoznava! Sploh pa tudi nemški „Schulverein“ ni tako radodaren, kakor se trdi od nasprotne nemške strani. Ker čuje se, da je denarje, ki jih je dal za šolo na Smuku, vknjižil na tamošnje šolsko poslopje, denarje za šolo v Topli rebri pa na občinsko posestvo. Kakošno dobroto je toraj skazal našemu šolstvu? Naj še gosp. poročevalcu povem, da Stampfel v Pragi denarjev za maverlško šolo ni dal občini, ampak „Schulvereinu“, ki ž njimi gospodari, in jih bode obrnil po svoje, ako se njegova šola tam ne osnuje. Sicer pa še enkrat vprašam, ste šoli v Grčaricah in Ovčaku prepisani na dotični šolski občini?“

Vladni zastopnik Hočev ar odgovarja na stavljeno vprašanje in pripoveduje, kako ste se osnovali šoli v Grčaricah in v Ovčaku, kjer zaradi revščine tamošnjih prebivalcev prej ni bilo mogoče šole napraviti, dokler nista „Schulverein“ in Stampfel darovala poslopij. Stampfel je razun tega podaril za šolo tudi zemljišče. Poslopij ste za šolstvo uže odmenjeni, kedar se pa to zgodi, noben drug nima več gospodovati z njimi. (Gosp. vladni svetovalec in menda tudi deželni šolski svet takrat še ni vedel, da je dotična hiša v Grčaricah med tem pogorela, in da Stampfel ni podaril zemljišča, ampak samo poslopje.)

Apfaltrern nasvetuje konec obravnave, ki se tudi sprejme. Vendar pa še pridejo k besedi vsi govorniki, kar se jih je prej oglasilo.

Robič: „Na trditev poslanca gosp. pl. Gariboldija, da so prebivalci občine Weissenfels čisto nemški, odgovarjam ob kratkem, da to ni res, ampak iz svojega 14letnega službovanja na Kranjski gori pri grajščini Weissenfels mi je znano, da je trg Weissenfels in vas Nesseltal nemški, vasi Zagrad in Ahlete ste pa slovenski, in tudi v trgu Weissenfels je nekoliko Slovencev. V prejšnjih letih bralo se je evangelije in se je tudi pridigovalo v cerkvi slovenski vsako četrto nedeljo, če toraj sedanji duhoven ondi bere evangelij katerikrat slovenski, popravlja s tem nekoliko le to, kar je morebiti ta ali uni sprednik zanemaril. To sem hotel omeniti v pojasnilo, da se o sedanjem duhovnu sploh krivo ne sodi!“ (Dal. prih.)

Naši dopisi.

Iz Gorice 15. okt. (Izv. dopis.) Na Kranjskem lože dihate, odkar se je Vaš deželni zbor zaključil; vsaj se opirate na opravičene razloge, da je nemškutarski stranki odzvonilo, in da mora z novimi volitvami boljša doba nastopiti. Tudi pri nas je dež. zastopu z letošnjo sesijo šestletni obrok potekel, v katerem se sicer ni kazala kaka posebna sreča nam Slovincem, al vendar strastnih napadov od nasprotne stranke nismo doživeli, in sklepov ni bilo takih, kateri bi nam bili prehude rane zasekali

v njem za 1.882 metra, to je, do višine prihodnje najpljitvejšje vode, zajezilo, tako da bi morala poslednja odtekati se po Ljubljani.

Nameravanih 6 odprtij zatvornice ima po 4.3 metre svetlobe in spušča pri znižanem stanju najviše vode, to je, ko stoji voda 4.7 metra nad pragom zatvornice, $6 \times 43.492 = 260.952$ kub. metr. vode naprej, tedaj ono množino, ki se tudi lahko odteka skoz počezni profil 33.

Kako bi se ta zatvornica uravnala, je očitno iz pridanih podrobnih črtežev in menim, da zadostuje, ako v natančnejše pojasnenje in utemeljenje samo še sledeče opomnim.

Zatvornica ima iz betona temelj, ki je zaradi próda, kojega Mali graben donáša, položen z rezanim kamenjem.

Na tem temelji stoji 6 čisto iz rezanega, čveteroglatega kamenja sezidanih, 1.25 metrov širokih, 6.4 metrov visokih srednjih stebrov, in zraven še dva stebra na suhem.

Ker ima zatvornica edino ta namen, da zajezí vodo do višine 1.882 metrov nad dnem in ker ni samo prav, ampak tudi dobro, da se zadržana voda zniža, ako više naraste, zato sem skušal zatvornico tako urediti, da se bode umetni jez koj lahko znižal, ako začne voda rasti.

To bi se naravno najlože doseglo z zapiralnicami; a morale bi tako velike biti, da je tako delo gotovo nepraktično.

Zato sem mislil na drugačno naredbo in zraven skušal svetlobo odprtja zatvornic kolikor mogoče veliko, višino cele stavbe kolikor mogoče malo narediti.

Velika svetloba se uže zaradi tega priporoča, da bodo mogle stvari, ki priplavajo po vodi, naprej oditi.

Svetloba širokosti je z ozirom na praktično vzdigovalno pripravo zračunjena na 4.3 metre, svetloba višine do zgornje železnine na 4.7, to je višina za prehod vode, več 1.20 metra.

Kot pravi zapiralniki, menim, bi najbolje služili bruni, ki bi se počez polagali. Ker je odprtje tako veliko, morali bi bruni biti železni; da bi se lože premikali, ko je stanje vode okoli 1 metra nad normalno napetostjo, sem predlagal štiri take brune po 0.47 metra visoke, da se zamore zajeziti do 1.882 metra.

Ti bruni so narejeni iz zanétanih železnih listov in so navzgor popolnoma gladki, da se zmanjša upor drgnjenja donešenega prodovja, navzdol pa so izbočeni v podobi ribjega trebuha; vzdigujejo se s posebno vzdigovalno pripravo, in sicer tako, da se lahko avtomatično poprimejo z nalašč zato narejeno sprožnico, ko se potežne verige dol spusté; dva moža pa jih lahko kviško zmotata.

Da se delo olajša, narejene so na stebrih posebne podloge za brune, kamor se ti položé po odprtji zatvornice.

Posameznosti vzdigovalne naprave se vidijo na pridanih črtežih in morate se dve taki pripravi kupiti in pripravljene imeti, da bi ne bilo močvirje v nevarnosti pred povodnijo, ko bi se kaj polomilo pri zatvornici.

Izvršitev vzdigovalne naprave je prevzel po mojem programu ravnatelj Semerinškega društva fabrik za stroje, gosp. Ugon Zipperling. Ta vzdigovalna naprava bi pač dosegla nameravan cilj in imenovana fabrika bi prevzela vsako garancijo za pravo izvrševanje, ako bi se ta stvar pri nji naročila, kakor se je izrazila na koncu dotičnega prevdarka stroškov. V tem prevdarku se nahajajo tudi stroški za 6 rezervnih brunov, potem za voz, s katerim se bodo vozili iz shrambe, in slednjič

za zbirko orodja in priprav, ki so potrebne pri oskrbovanji vzdigovalne naredbe.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Dalje.)

To leto prišlo je po programu za zborovanje „Slov. učiteljsko društvo“ zadnje na vrsto. Naj poročamo tudi o tem kaj malega. Kdor je letos pozorno sledil razpravam tega društva, lahko se je prepričal, da ima slovensko národno učiteljstvo uže mnogo jako prebrisanih, za javno zborovanje in govorništvo zeló zmóžnih, branobrzih in borbohipih*) mož. (Nemci rabijo za take govornike izraz „schlagfertig“.) Pred vsem naj bo povedano, da je bila točka d zborovanjskega programa: „Razprava o spremembi šolske postave z ozirom na razmere slovenskega šolstva“ lizunastega dopisnika nekega dunajskega, Slovencem skoz in skoz sovražnega časnika tako zbodla v oči, da je naredil iz miši slona.

O pričetku zborovanja je gosod prvosednik, nadučitelj Govekar, ki je v najbolj kritičnih letih imel v rokah krmilo slovenskega učiteljskega društva, v imenu odbora pozdravil nazoče, njih okoli 70; v glavnih potezah naslikal je načela in stališče učiteljev družnikov, povdaril, da je društvo vedno bilo in ostane tudi zana-prej zvesto geslu: „Narodna omika na krščanski podlagi“, izrekel upanje na boljšo prihodnost, ter k sklepu, opiraje se na besede slavnega rajnega Slomška: „Brez božje pomoči in vladarjeve milosti je vse naše prizadevanje brezuspešno“, povabil nazoče k trikratnemu zaklicu: „Živio! Slava!“ presvitlemu cesarju, čemur je zbor zdajci navdušeno gromovito pritrdil.

Koj za tem se predstavi gosp. Brezovnik kot oficijelni zastopnik in odposlanec celjskega učiteljskega društva, izreče na podlagi besed slovečega Šenoa-ta toplo sočutje gg. učiteljev iz slovenskega Štajarskega do sobratov na Kranjskem, izrazi želje za vzajemno delovanje v prid narodu, priporoča „Učit. Tovariša“, ki naj postane še bolj čvrst in neustrašljiv po besedah rajncega literata Jurčič-a: „Trd bodi, neizprosni, mož jeklen“; ter izreče k sklepu zaup na spolnenje besed slavnega Preradoviča: „Zora puca, bit če dana!“ in besed našega prvega pesnika Prešerna: „Vremena Kranjcem bodo se zjasnila“.

Namestu bolehnega tajnika gosp. Močnika je poročal gosp. Praprotnik Andr. o društvenem delovanju. Povedal je, da je imel odbor vsak mesec sejo, dalje naznanil, da je društvo prevzelo izdavanje novih Žumar-Razingerjevih stenskih tabel na svoj trošek, in da polovico dobička dobota omenjena gospoda, polovico pa društvo; dalje pové, da se bo zdaj na jesen najela posebej soba, kjer se bo shranjevala društvena knjigarna in časniki; ob enem pa bodo imeli v njej narodni učitelji svoje shode in zbirališča. Naznanil je dalje, da je vodstvo za zidanje „Narodnega doma“ izreklo željo, naj bi ga slov. učiteljsko društvo podpiralo v njegovem početju; zato bi pa s časom tudi ono (društvo) dobilo za-

*) Ta dva izraza naj zapomnijo si jezikoslovci, ker sta jako dobro izumljena.

vetni dom v njegovih prostorih. Poslednjič je, na 15letni obstanek društva kazaje, še povdaril, da, kakor dozdej, tako hoče društvo tudi še zanaprej neustrašeno delati na korist narodnega šolstva, v prid slovenskega naroda in mogočne Avstrije. Z besedami: „Povsod in vselej vodi in spremlja naj nas zlati značaj!“ sklenil je gosp. govornik poročilo svoje.

Iz poročila gosp. Tomšiča kot blagajnika naj bo posneto, da društvo šteje 118 udov. Lani jih je bilo 70; toraj jih je letos prirastlo 48. Med temi je petero učiteljic. (Le še veliko več naj jih pristopi!) Podpornih udov šteje društvo 27. Vsi so odličnih stanov (1 c. k. dež. šolski nadzornik; 1 preč. gospod dekan; 7 družih čč. gg. duhovnikov; dva odvetnika; 1 c. kr. sodnijski pristav, 6 c. k. gimn. profesorjev; 1 c. k. poštar, 6 gg. trgovcev in posestnikov itd.), sami izvrstni narodnjaki in poštenjaki, na kakoršne bi smelo biti ponosno vsako društvo. — Po poplačanih stroških ima blagajnica še 155 gold. 54 kr. na razpolaganje.

Gosp. Lapajne izreče veselje, ker vidi, da društvo tudi literarno deluje ter vabi odbor, naj nadaljuje pričeta dela. Dobro bilo bi skrbeti za izdavanje slovenske pedagogike, ukoslovja in enacih spisov.

Gosp. Žumar vabi nazoče za nakupovanje sten-skih tabel, katerih je dozdej še le 80 prodanih. Dala bi nagla razprodaja društvu dobička 130–140 gold.

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Iz daljne zgodovine tega svetišča naj sledi še kaj malega. Še predno je bilo preteklo sto let, prezidati in prenoviti ga je dal Sikst III. (432–440); vendar je skoro gotovo, da je sedanja prekrasna srednja ladija ostanek prvotne bazilike. O tistem času so namreč grški krivoverci, njim na čelu carigradski škof Nestorij, odrekli presveti Devici najvišjo čast in preslavno ime „Božja Mati“, „Božja Porodnica“. Papež Sikst se ni vedel bolj potegniti za Marijno slavo, kot z najsijajnejšo olepšavo te njene cerkve, kateri je dodal tudi ob enem naslov: „Bazilika sv. Marije, Božje Matere“. — V 12. stoletji dal je prizidati baziliki papež Evgen III. (1145–1158) novo lopo in olepšati jo s slikarijami, ki so kazale čudopolno utemeljenje cerkve. V 13. stoletji prizidal je papež Nikolaj IV. (1288–1292) okroglično presvetišče ter okinčati ga s krasnimi mozaik-slikami. — Za časa Gregorija XI. (1370–1378) so-zidan je bil na novo zvonik, ki je najviši v Rimu. — Sto let pozneje (okoli 1480) je francoski kardinal De-touteville kot nadmašnik (Erzpriester; te cerkve zopet dal jo znamenito popraviti in predelati. — Obe kuplji, kateri sem uže zgoraj omenil, kronate prekrasni kapeli papežev Pavla V. in Siksta V. — Pavel V. dal je pozidati ob obeh stranéh bazilike palači za korarje sv. Marije Večje; papež Benedikt XIV. pak poslednjič sedanje sprednje čelo (façade), ki je s svojimi visokimi lopami, arhitektnimi olepšavami in kamnitimi kipi cerkvi sicer prezali kinč, vendar pa še senca ne njene notranje lepote.

Predno vstopimo v njene notranje prostore, naj omenim še pomolja (balkona) nad glavnim portalom predcerkve (lope), s katerega so sv. Oče papež navadno delili v praznik Marijnega vnebohoda (Veliki Šmaren) na obširnem trgu pred baziliko zbranim ljudskim tru-

mam apostoljski blagoslov. Zdej tega, se ve da, ni. Mnogo jih je, ki so tega žalostni; mnogo pa tudi, ki se ne brigajo za papežev blagoslov. Se pač tudi o tem spolnuje, kar poje naš pesnik: „Vsaka svojo žvrgoli“.

Prvi pogled, prvi vtis je omamljiv, ko prestopi člo-vek glavni portal te bazilike. Šestintrideset stebrov iz belega marmelja in najlepše izdelave, ki so v starodav-nosti služili kot podslombe neki prekrasni paganski zgradbi, vrsti se v dveh rajdah gor po dolgem sve-tišči, ter podpira srednjo ladijo njegovo. Valovi svit-lobe (da se poslužim tega izraza) dohajajo skoz visoka okna, in razlivajo se po prelepih prostorih; bliščava, ki se razširja po baziliki, je nježno-sijajna in jako pospe-šuje praznično-verska čutja, ki se polastijo vstopivših. In kaj se dá od hiše božje lepšega reči? — Tlak je prekrasni mnogobarvni mozaik, v čegar sostavi so bili Talijani uže od nekdej — ta čast se jim mora pustiti — nedosegljivi mojstri in umetniki. To olepšavo ima ba-zilika še iz časov papeža Evgena III. Prekrasen strop je bil narejen po obrisih Julijana da San Gallo. V sijajnem blišči leskeče se zlato, s katerim je strop prebogato nadán in ozališan, je prvi dar novega sveta Amerike, katerega je ona (Amerika) posvetila presveti Devici; prvo zlato namreč bilo je to, ki so ga izkopali v bogatih zlato-rudnikih američanskih, pobožni kralj španjski Ferdinand in supruga njegova Izabela pa sta ga poslala Marijnemu svetišču na Eskvilinu, to je, baziliki, v kateri se v duhu ravno nahajamo. Stranske stene prenapolnjene so z mozaiki, predstavlja je slike iz starega zakona: patrijarhe, preroke, sodnike, voditelje, čudeže in obljube, ki se potezajo na dneve in spolnenje, po Kristusu. Konec triladijne bazilike je slavolok, okin-čan z mozaiki iz 5. stoletja, ki predstavljajo slavo Ma-rijno kot „Sveto Božjo Porodnico“, za katero jo je, ka-kor sem uže zgoraj omenil, razglasil bil papež Sikst III. V spominj njegov brati je v osredji omenjenih slik na, pis: „Xystus episcopus plebis Dei“ (to je „Sikst škof ljudstva božjega“).

Nadaljevaje popis o prekrasnih lepotijah bazilike sv. Marije Veče naj povem, da enako, kakor v Št. Pe-terski baziliki, tudi tu stoji véliki altar prost; štirje dragoceni stebri iz porfira so podslomba dragocenemu baldahinu, ki se dviguje nad njim. Kot altarna menza (miza) služi porfirni sarkofag (mrtvaška rakev), v ka-terega je bilo položeno mrtvo truplo cerkvenega vteme-ljitelja (patricija Janeza). Zdej so v njem shranjeni telesni ostanki sv. apostola Matije in še nekaterih mu-čenikov. Mozaiki polokroglega presvetišča nadaljujejo poveličanje Božje Matere v sličnih podobšinah. Na nebo-višnjem zvezdnatem oboku predstavljeno je kro-nanje Marijino. Ob desnici svojega božjega Sina sedeča prejema v ponižnosti iz njegovih rok nebeško krono. Ob obeh stranéh so angeli in svetniki, skazovaje jima nebeško češčenje Arabeske vinske trte, v katerih so narejeni počivajoči pávi in druge tice — vse izdelano v jasno-svitlih barvah — vijó se med ravno omenjenimi slikami; vse skup celota preumetne izpeljave in pre-krasne lepote.

Ob straneh presvetišča ste kot razkrižje: k desni kapela Sikstova, k levi pa Pavlova. Prvo dal je pozidati po svojem odličnem zidarskem mojstru Fon-tana-tu v obliki grškega križa papež Sikst V. — Pri desni steni je grob njegov, nad katerim stoji grobni spominek, ki kaže podobo njegovo v klečečem položaji. Pri nasprotni levi steni pa počiva papež Pij V., in tudi nad njegovim grobom dviguje se prekrasni spomi-nek s kipom njegovim. Ob sredi te kapele je prelepi tabernakelj iz pozlačenega brona, podoben malemu tem-peljnu. Pod tem altarjem v podzemeljskem svetišči

stala, da bi se pokazale čez nekaj let stare razmere zaradi prehudega izkopanja šote, namreč povodnji na nekaterih krajih močvirja. Sicer se pa nahaja na mestih, kjer se ima šota odstraniti, tudi svet, kjer spodnja zemlja le malo globokeje leži, kot znižano površje najvišje vode; taki kraji bi se lahko zavarovali z nizkimi nasipi, ki bi branili novi povodnji na izsušeni svet. Kje da bi se pa naredili taki zavarovalni nasipi, tega danes še pač ni mogoče določiti, kajti za ta namen moramo lego spodnje zemlje še natančneje poznati in vedeti, kako globoko se bode prihodnja najvišja voda v istini znižala potem, ko se bodo poglobili posamezni stranski pritoki. Na vsak način se morajo potem lokalne razmere vseh krajev, ki bodo zavarovani z nasipi, skrbno pretresati in potem v nasipe vzdati dovolj velike zadrževalnice, ki bi svet izsuševale, tedaj odpeljavale izpodnebno moč in druge vode, ki prilezejo skozi nasip.

Pri zidanih teh nasipov se pa mora principijelno tako postopati, da bode njihova strmina na obeh straneh vsaj nagnjena kot 1 : 4 ali pa še manj, kjer je to mogoče; potem ne bode vedne nevarnosti, da bi se nasipi pretrgali in zamogli se bodo tudi obdelovati.

Gradiva za te nasipe se bode pač dovelj dobilo pri poglobljenju stranskih potokov.

Izpeljava teh nasipov je brez dvoma naloga posameznih društev, ki bodo nastala v bodočnosti po lokalnih razmerah in katera bode gledé izpeljave in ohranjanje objektov nadzoroval glavni odbor za obdelovanje močvirja.

Pri tej priliki moram tudi omeniti, da pri onih potokih in kanalih, kjer se bode morala pri znižanju dna struge velika množina šote prekopati, nisem v račun jemal izkopanja celega profila. Bil sem namreč tega mnenja, da se poglobljenje ne bode zgodilo na enkrat, temuč po malem, kakor se bode šota izkopavala ali požigavala na obeh straneh, da se bode tedaj znižanje dna struge le v taki meri izvrševalo, kolikor je potrebno za odpeljavo deževne in druge vode, ki prileze skozi tla.

Se le potem, ko se bode dosegla v podolžnih profilih narisana globočina dna struge in se globokeje ne bode smelo kopati gledé na stanje najvišje vode v Ljubljani, naj bi se cel profil izkopal; zato se sme logično tudi samo to delo v račun jemati.

Na kak način se bode poglobljevalo, v kakih zneskih se bode preračunjeni denar porabljal, tega ni bilo mogoče natanko določiti, kajti to vprašanje je odvisno od toliko faktorjev, da bi se sedaj komaj z malo verjetnostjo na nj odgovoriti zamoglo.

(Dalje prihodnjič)

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Dalje.)

Zdaj odstopi gospod Govekar s predsedniškega stola (katerega zasede namestu njega gosp. Stegnar) in prične v imenu odbora poročati o spremembi šolske postave z ozirom na razmere slovenskega šolstva. Ker so „Novice“ o tem uže na drugem kraju nekoliko govorile, naj bo omenjeno tu le toliko, da spretni gospod govornik ni le šolske postave od 14. maja 1869. dobro preštudiral, ampak skoz vsa leta sledil tudi njeni zgodovini in spremembam njenim. Omenil je poslednjič

tudi „novele“, katero je letos visoka vlada sama predložila gosposki zbornici ter nasvetovala preuredbo nekaterih paragrafov državne šolske postave. Ustavoverski učitelji, zborovaje na Dunaji, izrekli so se proti tej noveli; češki nasprotno izrekli so se za njo; — poslednjič pa je izrazil gosp. govornik kot iz stališča slovenskih učiteljev želje:

1. Naj postanejo naše ljudske šole čisto slovenske;
2. naj se uvede slovenščina v učiteljskih izobraževaliških vsaj za tri četrtine predmetov; in
3. da dobomo potrebnih knjig za narodne šole in za učiteljska.

Te želje, djal je gosp. govornik, naj bi blagovolilo visoko ministerstvo spolniti, ker ljudski učitelj mora imeti stališče svoje med ljudstvom svojega naroda; strinjati pa se ob enem s prizadevanjem ljudskih zastopnikov in poslancev. Jedro vsega govora in izrečenih želja na pr. je bilo: Naši poslanci podpirajo sedanjo vlado; mi učitelji ne delajmo njim nasproti, toraj: ne izrekujmo se zoper novelo!

Gosp. Lapajne je v kratkih potezah osvetil jako dobro solnčno in senčno stran novele, djal pa poslednjič, da sedanja vlada pripozná, da je narodni jezik prvi pogoj narodne omike, toraj bo novelo gotovo tako izpeljala, da bo slovenskemu narodu v korist. Nasvet njegov je: Naj izreče občni zbor slovenskega učiteljskega društva, da izpeljavo šolske novele prepušča sedanji vladi in slovenskim državnim poslancem, v katere stavi vse zaupanje.

Zdaj se zopet oglasi za besedo gosp. Brezovnik. Kakor iz trte izvito napade „Učit. Tovariša“, češ, da se je on vpiral novi šolski postavi (oho!), in vsled tega so se ga bili jeli ogibati štajarski učitelji. Zdaj, ko je gosp. Močnik odložil vredništvo, prevzel ga pa zopet gosp. Praprotnik, podpirati so jeli list zopet oni, in vnovič prijazno bližajo se bratom učiteljem iz Kranjske. „Toda“ — nadaljuje gosp. govornik — „če Vam je mar vzajemnost in napredek, nikar ne glasujmo in ne izrekujmo se za novelo; če se izrečete (Kranjci) za njo, bi to ravno pričetno zedinjenje slovenskih učiteljev razrušilo in štajarski slovenski učitelji bodo se morali obrniti namestu v slovensko metropolo (v Ljubljano) zopet v štajarsko“. (Da, da! v Gradec, kjer so Slovencem od nekdaj cvetele — drnjúle). On toraj želi, naj se opusti v tej zadevi vsaka resolucija; z drugimi besedami: naj se o noveli čisto molčí, in naj se prestopi na dnevni red.

Gosp. Stanonik odgovori na to, da je kranjskim učiteljem prijateljstvo z gg. sobraty iz Štajarskega ljubo in drago, da pa oni niso tako malo samostalni, da bi taka narekovanja in pogoje za prijateljstvo sprejemati mogli.

Na to poprosi za besedo gosp. prof. Šuklje. On izreče, da kratkomalo ni reakcionar (nazadnjak); a pod novelo in pod njena določila šolske dolžnosti podpisal bi koj svoje ime. On vidi pri slovenskem šolstvu z njegovo šestletno šolsko dolžnostjo več vspeha, kakor pri Nemcih, akoravno so poslednji vsi goreči za to, da njihova mladina 8 let šolo obiskovati more. (Tudi gg. učitelji iz slovenskega Štajarja so v tej zadevi z Nemci enacih misel.) V daljšem govoru obravnava gospod profesor razmere in duševni razvitek raznih avstrijskih narodov, ter sklene svoj govor z opazko, da vidi v noveli korak k boljšemu, ter predlaga sprejetje Govekarjevega in Lapajnetovega nasveta.

(Konec prihodnjič.)

tej priliki bode čas, da odbor za obdelovanje skrbi za postavljanje stalnih, prihodnjim namenom primernih objektov.

Kjer zahtevajo posebne razmere kako opombo, tam sem jo tudi naredil.

Ko sem sedaj splošno govoril o idejah, ki so me vodile pri projektiranju stavbenih del na stranskih pritokih, tedaj preidem k popisovanju posameznih potokov:

I. Ljubija.

Ta potok izvira nad Žitkovim mlinom neposredno iz bližnjega skalovitega gorovja. Premeril sem ga do izvira, tedaj v dolgosti 4450 metrov, čeravno se meja močvirja še le pri žagi „Prtiska“ začne.

Kakor kažejo podolžni profili, bode po znižani najviši vodi Ljubljanice vse zemljišče do imenovane žage izsušeno.

Bode se li po tem znižanju učinek zatvornic, ki pri žagi vodo dalje spuščajo, vsled večega pada toliko zvišal, da ne bode voda nikdar več poplavela nad žago ležečega sveta, o tem se sedaj ne more govoriti. Ko bi pa vseh ne hotel biti ugoden, moralo bi se tako pomagati, da bi se glavni prag (podsek) pri jezu ponižal ali pa da bi se skopal nov vodotoč z dovolj globoko in široko temeljno zatvornico.

Ker bi imel od teh popravilanj dobiček oni svet, ki leži nad žago in ne spada več k močvirju, zato morajo posestniki tega zemljišča tudi dotične stroške prevzeti.

V obsegu tega potoka se nikjer šota ne nahaja.

Znižanje najviše vode, ki bode nastalo vsled reguliranja, bode imenovani žagi „Prtiska“ mnogo koristilo.

II. Bistra.

Bistra nastane iz treh studencev.

Glavni potok meri	2915 metrov
prva struga (rokáv)	190 „
druga struga	315 „

Ako se zniža najviša voda Ljubljanice, tedaj ne bode samo popolnoma izsušeno sosednje zemljišče, temuč dosegla se bode tudi spodnja zemlja, razun do kacic 500 metrov od Ljubljanice, kjer ta plast nekoliko niže leži.

Od tega znižanja bodo tudi imele mnogo dobička one vodne stavbe, ki stojé na imenovanih treh strugah.

(Dalje prihodnjič.)

Národno-gospodarske stvari.

Kaj tare kmeta?

Pod naslovom: „Kaj tare kmeta?“ brati je bilo v listu „Lj. Gl.“ to-le:

„Kmečki pridelki so cenjeni po svoji vrednosti, kakor mu doma izrastejo. Tisto pa ni v račun vzeto, da mora kmet svoje pridelke v denar spraviti, če hoče davek in druge reči plačati, da mora tedaj svoje pridelke v mesto na prodaj peljati. Koliko on časa zamudi, koliko on in konj potrosita med potjo, to vse ni v račun vzeto. Ko bi se vse to vračunilo, potem bi bil čisti dohodek kmeta veliko manjši, kakor je vračunjen, toraj bi se mu morali tudi davki za toliko znižati.“

Ker gre ta izjava nekoliko tudi na adresu tistih ljudskih zastopnikov, ki jih je deželni zbor kranjski izvolil v deželno cenilno komisijo, katera častna, a težavna in imenitna naloga je zadela tudi podpisanega, veže me dolžnost, v ti zadevi nekoliko spregovoriti, da se ne vrine in širi med ljudstvom kriva misel, češ, iz-

brani zastopniki niso na vse strani spolnovali svoje dolžnosti.

Iz katerega vira je zajemal oni list omenjeno trditev, meni sicer znano ni, ali reči moram, da je neresnična.

Pri pregledovanju in pretresovanju stroškov, ki jih prizadene obdelovanje različnih zemljišč, katere so okrajne cenitvene komisije sestavile in predložile deželni komisiji z nasvetom vrstilne tarife, popravilo se je vse to, kar je bilo pomanjkljivega, in se je spoznalo za potrebno. Med drugim se je na predlog ljudskih zastopnikov, ki je tudi obveljal, postavilo med stroške tudi to, kar prizadene kmetovalcu prevoznja in prodaja njegovih pridelkov na bližnji trg. In nasledek tega natančnega pregledovanja, pretresovanja in popravljanja je ta, da se je določila konečna vrstilna tarifa za vcenitev tako, da se je vsled tega uže okoli 40 let trajajoče preobloženje dežele naše z gruntnim davkom tudi izdatno zmanjšalo.

Po stalnem gruntnem katastru znašal je namreč gruntni davek dežele naše	943.613 gold.
po novi vcenitvi znaša pa	634.036 „

toraj se je zmanjšal za 309.577 gold.

Se ve, da ta vsota še ni stalna, ker centralna cenilna komisija reklamacij ni še konečno rešila, ali kakor reč sedaj stoji, pričakujemo s trdnim zaupanjem, da se deželi naši odmerjena svota 634.036 gold. dosti povišala ne bode, in pomanjšanje gruntnega davka sme se pričakovati najmanj v okrogli številki 300.000 gold. na leto.

S tem izidom nove vcenitve, mislim jaz, smejo kmetovalci dežele naše pač zadovoljni biti. Nečem pa trditi, da se je z novo vcenitvijo vsakemu vstreglo in vse popolnoma vravnalo; kajti vsako delo, ki ga človeške roke izdelajo, ni tako popolno, da bi ne bilo nobenega popravka treba. Tudi so nanesele okoliščine, da ni bilo mogoče popraviti še tega ali unega, dasiravno se je to od naše strani želelo. Treba je to, kar bi ne bilo prav vravnano, obdržati si v spominu, in pri prihodnjem pregledovanju, ki se ima po postavi goditi po preteklih 15 letih, vrediti.

Tudi je res, da tu in tam se kaže le mala pomanjšava ali celó kako povikšanje na gruntne davku; ali učinile so to krajne zadeve; namreč ali so se razdelili pašniki in spremenili v njive in travnike, ali pa se je kultiviralo močvirje (v okolici ljubljanske), ki je prej prav malo dohodka donášalo.

Luka Robič.

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Dalje.)

Gosp. Gaberšček (iz Štajarskega) se izreče tudi zoper novelo, ter je enako svojemu g. kolegu Brezovniku ves vnet za 8letno šolsko dolžnost; dá, pravi celó, da je za šolanje toliko še premalo. (Se vé, dá; saj se človek uči, dokler živi.) Vendar pa izreče tudi željo, naj bi se prijateljska vez med slovenskimi učitelji (štajarskimi in kranjskimi) ne trgala, toraj predlaga kot v posredovanje nasvèt: „Slovensko učiteljsko društvo prosi slovenske državne poslance, da vplivajo pri slavni vladi na to, da se šolska novela le toliko sprejme, v kolikor se ona

ozira na občne šolske potrebe vseh slovenskih pokrajin“.

Gospod Stanonik se oglasi na to, ter pravi, da kranjski slovenski učitelji kratkomalo niso nazadnjaki, a oni se ozirajo na potrebščine dejanskega življenja. Zdaj ne pada več mana od dreves, kot nekdaž Izraelcem v puščavi. Ljudje morajo delati, in vaditi tega tudi otroke, da si bodo zamogli kdaj služiti sami svoj kruh. Če bo kdaj jela padati zopet mana, potlej naj hodijo otroci vedno v šolo. (Pravo!)

Gosp. Močnik pravi, da je gosp. Brezovnik pripeljal zborujoče do razpوتا, izreči nezaupnico ali ministertvu, ki je predložilo novelo visoki vladi, ali pa samim sebi, ako bi na dnevni red postavljeno posvetovanje o noveli kot neobstoječe spoznali in sami zavrgli. On pravi, da bi 8letna šolska dolžnost več škodovala ko koristila; dalje omeni, da, ako bi se slovenski učitelji izrekli zoper novelo, bi potegnili s tistimi, ki visoki vladi stavijo zapreke; politika slovenskih narodnih učiteljev pa ne sme biti drugačna, kot politika slovenskih državnih poslancev, kajti učitelj naj postopa in ravna tako, kakor ljudstvo hoče in kar je narodu v resnični prid.

Tudi gosp. Lapajne in prof. Šuklje sta še enkrat spregovorila nekoliko besed v obrambo šolske novele; zlasti je poslednji omenil, da so v Liberci zborujoči nemški učitelji demonstrovali proti prenarredbi šolske postave zato, ker niso boljši kot nekateri poslanci njihove narodnosti, ki nasprotujejo sedanjemu ministertvu. Tacih izgledov pa naj značajni slovenski učitelji nikakor ne posnemajo.

Gosp. Brezovnik je zdaj zatrjeval, da so slovenski učitelji iz Štajarskega vselej pripravljeni, izreči vladi zaupanje, samo — o priliki šolske novele ne! (Čudna logika to!)

Nasvèt gosp. Andr. Praprotnika za sklep debate je bil enoglasno sprejet.

Da bi se vendar o tem kaj sklenilo, dani so bili razni predlogi na glasovanje; in večina kranjskih učiteljev, da bi se ji vsaj očitati ne moglo, da ni vzajemnosti in bratoljubju prijazna, izrekla se je za predlog gosp. Gaberščka (glej zgoraj!)

Sledilo je zdaj še nekoliko nasvetov. Prvega je stavil gosp. Stegnar: naj se visoki vladi izreče zaupanje, kar se je sprejelo enoglasno. — Nasvetovalo se je dalje, naj bi „Uč. Tovariš“ izhajal vsaj po trikrat na mesec.

Slovensko slovstvo.

* *Pripovedke za mladino*, 1. zvezek, spisal Fr. H. v Ptuji 1882., založil in natisnil W. Blanke — je naslov knjižici, debelosti 72 strani, lično tiskani na zavitku s podobo „Zlatoroga“, ko lovca prekucne v brezdno, ki podaja lepo vrsto pripovedek ljudskih izmed Slovencev, Srbov, Čehov itd., gotovo prav dobro došle naši mladini za sv. Miklavža. Zvezku je cena 20 kr.

* *Rože in koprive za šolo in dom*. I. Dva dijaka; trije šolarji in še marsikaj družega. — Na svitlo daje Svitoslav (v korist dijaški kuhinji). V Ljubljani, na prodaj v katoliški bukvarni, tisk Blasnikovih naslednikov — je naslov ravno izišli 32 strani obsegajoči lični knjižici, vsega priporočanja vredni k sv. Miklavžu za našo šolsko mladino.

Naši dopisi.

Iz Gorice 12. nov. (Izv. dop. — Konec.) Meščani se sicer hudujejo, pa niso odločni dovolj, da bi si znali ob svojem času boljše vodstvo odbrati. V našem mestu namreč politika „dei nostri santi diritti“ vse drugo premaguje, naj ubožec trpi potem, kolikor koli mu naložijo. Žalostno je na to stran, da več tisoč Slovencev mora enako osodo deliti v svoji onemoglosti, ker nimajo dosedaj nobenega glasu v starešinstvu. Italijanom ali prav za prav našim Lahom (Furlanom) se uklanjajo celó veliki nemški bogatini in so rajši sami brez vsake veljave, kakor da bi s pomočjo Slovencev tudi oni o koristi mesta določevali. Nemcem, to je nekim velikim obrtnikom nemškega rodú, večinoma slovenski žulj po tovarnah bogastvo kopiči; povračajo pa Slovincem s tem, da delavce tujčijo, vasi blizu tovarn posrednje iznrodujejo in sami nam nasprotno politiko kažejo. Sicer pa je osoda slovenska vseh pokrajinah v tem oziru doslej kolikor toliko enaka — slabo tolažilo za naše razmere!

4. dne novembra je bila na tukajšnji kmetijski šoli (na slovenskem oddelku) preskušnja, katera je tudi to pot pokazala, da je vodstvo in učiteljstvo njeno v pravih rokah. Rodoljubi imajo nad to šolo največe veselje, ker vidijo, da vsaj tu se nam vzgojuje v gmotnem pogledu boljša bodočnost. Preskušnja je bila v novih prostorih krasno zidanega poslopja, ki tudi s slovenskim napisom na čelu dokazuje, da je tu poduk izključno v slovenskem jeziku. Ta pa je tudi edini zavod v Gorici, kjer ima slovenščina svojo veljavo, kakor bi jo imela imeti po vseh učnih zavodih. Kdor pride s Kranjskega v Gorico, naj ne zamudi obiskat slovenskega oddelka kmetijske šole.

V Logu nad Bovcem se je starešinstvo uže udalo, da sprejme groše nemškega „Schulvereina“ za nemško šolo. Vsa soška dolina nima več kot 39 vpisanih nemških uradnikov, in „Schulverein“ hoče tu celó na enem kraju, v priprosti občini svojo „defensivo“ (???) kazati! Kje je še sleparija domá?

Izpod Gorjancev 19. nov. — Drage „Novice“! Več časa je minulo, odkar se nisem oglasil, ker se mi ni zdelo ravno potrebno; danes pa pišem, ker zdi se mi čudno in prečudno, kar se je godilo v zadnjem občnem zboru kmetijske družbe.

Bral sem, da je potovalni učitelj dokazoval potrebo in korist lastnega samo kmetijskega časnika za kmetijsko družbo. Ne poznam g. Kramerja, tedaj ne vem, ali je narodnjak ali kaj družega, da je pa s tem predlogom in utemeljevanjem njegovim kmetovalcem in tudi narodu našemu prav slabo vstregel, to pa prevedim koj, in le čudim se, da se je sploh kdo našel, podpirati tako nespamet.

Zdaj pa še vedenje Kramerjevo nasproti glavnemu odboru in nasproti očetu Bleiweisu! jaz in prijatelji moji smo kar strmeli slišati kaj tacega.

Bil sem danes v mestu in v uradnji, govorila sva s starim znancem o tej dogodbi. Ta mi pravi: Verjemi mi, to je Dežmanova zalega, vsaj ni mogoče, da bi rodoljub prišel na tako hudobno misel, narodnim „Novicam“ spodkopavati kmetijsko polje in s tem odtegovati kmetom zdrav političen poduk, ko po pravici vsak hoče vedeti, kaj se godi po svetu. In, sklepa moj prijatelj, ako bi še mogel dvomiti, katera kukavica zlegla je ono jajce, beri zadnjo številko Dežmanovega lista, kako ploska temu sklepu, češ: „še leto ni minulo od smrti Bleiweisove in pod klop se mečejo vsa njegova dela in celó „Novice“, s katerimi je na račun c. k. kmetijske družbe agitiral med kmeti, položili so ad acta“, in hinavsko sklepa:

letih nova narediti ali pa vsaj v glavnih delih popraviti. Spodnji most ima sicer zidane opore, a ker se bode zamoglo še le pri kopanju spoznati, kako globoko leži njihov temelj, se tudi ne more odločiti, bodo li opore še dobre, ko bode potok poglobočen.

A je pa most zidan na pilotirani brani — kar je pač mogoče pri tacem zemljišči — tedaj ne bode trpel nikake škode, ko se bode dno znižalo.

V. Tujnica.

Ta potok meri od izvira do izliva v Ljubljano 6200 metrov.

Podolžni profil kaže, da bode znižanje najvišje vode Ljubljane imelo dober vpliv samo na najbolj spodnjo daljino, od Klemenčičevega mlina dalje. Nad tem mlinom pa imajo vode, ki zastajajo nad tremi mlini, namreč nad Klemenčičevim in Verbičevim mlinom „Pod Čelom“ in nad mlinom „Pri Kalinu“, popolnoma pod seboj malo dolino, ki je kljub mnogim brez črteža skopanim jarkom čisto zamlakužena.

Da se odpravi ta močvirski svet, morajo se njegovi vzroki odpraviti, tedaj škodljivi mlini morajo se ob kratkem odstraniti in opustiti.

Kar se tiče najvišjega mlina „Pri Kalinu“, bi lahko še ostal, a le pod tem pogojem, da mlinar primerno vzdigne in pomnoži nasip na desnem bregu mlinskega potoka, da se najvišja voda ne bo mogla čez razlivati.

To delo bode od mlinarja gotovo tirjala politična oblast na podlagi §. 6. zakona o vodnem pravu dne 15. maja 1872. l., ker se ne more misliti, da bi bil pri prvotnem zidanju dovoljen tako nizek nasip pri mlinskem potoku, da ga zamore najvišja voda prekoračiti.

Drugi in tretji mlin porabita vodo, ki priteče od mlina „Pri Kalinu“ in zraven še izpodnebne moči onih jarkov, ki pridržé iz občine Podlipa; ta dva mlina sta za vso dolino tako škodljiva, da jej ni drugače pomagati, kakor če se odstranita; zato predlagam, da se pad obeh mlinov odkupi.

Ker pa z odstranjenjem mlina povodenj, oziroma zamlakuženje doline, ne bode še odpravljeno, stavim predlog, da bi se dovolj globoki in široki izsuševalni jarki izkopali, za katere so meri narisane v izvirnih katastralnih mapah.

Po tem predlogu bi se izkopal za Podlipsko vodo poseben, 1280 metrov dolg kanal, Tujnici pa bi se s kolikor mogočo porabo dosedanjih jarkov skopala nova, 5600 metrov dolga struga. Njeno dno bi ležalo tako globoko, da bi nova Tujnica bila glavni izsuševalni kanal celi dolini.

Pri izlivu Tujnice v Ljubljano stoječi Simonov mlin lahko še dalje ostane, kajti najvišja voda Tujnice ne bode povzročevala nikakoršnega škodljivega vzpora, ko bode Ljubljani najvišja voda znižana. Ta mlin bode vrh tega mnogo pridobil vsled nameravanega reguliranja.

V dolini Tujnice se šota nikjer ne nahaja.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Konec.)

Gosp. Kavčič (iz Dragatuša) je svetoval, da bi se obrnilo slovensko učiteljsko društvo s prošnjo na deželni zbor: „Naj se učitelji pomikajo po starosti v više

plače naprej“. — Tudi predlog: „Naj bi se po vseh ljudskih šolah vpeljal zapisnik, v katerega naj bi okrajni in deželni šolski nadzorniki ob času nadzorovanja svojo opazko vselej zapisovali vpričo učiteljev“, je bil odobran. (Prav tako; potem bi se ne moglo ponavljati to, kar je uganjal „weiland Sima prežalostnega spcmina“, da je učitelje v obraz hvalil, za hrbtom pa o njih vse drugače poročal.) Posebno hvalevredno pa se je obnašal gosp. Miroslav Anžlovar iz Kubeda (v Primorji), ki se je kot odposlanec koperskega učiteljskega društva zadnji oglasil za besedo. On ni prišel z nikakimi „postulati“ k zborovanju, ampak z navdušenim govorom pozdravil je slovensko učiteljsko društvo, prosil dobrih nasvetov in stavil predlog: „naj bi se za slovenske šole po vseh deželah, kjer naš narod prebiva, vpeljale enake učne knjige (prav dobra misel), in naj bi izhajal „Učit. Tovariš“ kot Tednik“. S posebnimi simpatijami je bil ta poslanec primorskih gg. učiteljev od navzočih društvenikov odlikovan — in to z vso pravico, kajti on je prišel k zboru kot kolega, ki ponuja svojim sobratom čisto prijateljstvo brez vsakega samoprida in egoizma. (Kdor bere, ta naj umé!)

S tem so bile društvene obravnave rešene. Za pregledovalce računov so bili voljeni gg. Bahovec, Razingar in Žumar.

Gledé novega odbora so bili navzoči različnih misel. Gosp. Stanonik je predlagal, naj ostane vse pri starem; večina je vendar izrekla želje, naj se voli 5 odbornikov iz Kranjskega, 2 iz Štajarskega in 2 iz Primorja. Ugibalo se je nekaj tudi, naj bi bilo voljenih za to leto 8 udov iz Kranjskega, 1 pa iz Štajarskega; a gosp. Levičnik je določno izrekel: Na vsak način se mora voliti tudi 1 odbornik iz Primorja. Volitev po listkih dala je naslednji rezultat: Predsednik gosp. Praprotnik Andrej, podpredsednik gosp. Predika Jak.; blagajnik gosp. Tomšič Ivan; tajnik gosp. Govekar Franc; odborniki pa gg.: Stegnar Feliks, Kuhar Blaž, Žumer Andrej in Anžlovar Miroslav (iz Primorja) in Brezovnik Anton (iz Štajarskega). Zborovanje se je vršilo od 10. dopoldanske ure do 1½ popoldne, tedaj blizo 4 ure. Škoda, da ni bil lizunasti pisar, kateri je bil o pričetku pričujočega poročila omenjen, pri zborovanju navzoč; počil bi bil od ihte, kajti namestu takega škandala, katerega bi bila njegova umazana duša morda želela in pričakovala, moral bi bil čuti o sklepu besede gosp. nadkomisarja Parma-ta, „da je bil uže pri mnogih zborih navzoč, toda v tako lojalnem in vladi prijaznem, kakor je bil občni zbor slovenskega učiteljskega društva, še ne“. Take besede so pravi krop, s katerim naj bi se poparil vsaki neprijatelj naše pravične stvari!

Zborovanju je sledil skupni obed v steklenem salonu čitalnične gostilne. Izmed mnogih napitnic omenimo le one gosp. Andr. Praprotnika na presvitlega cesarja in vladarja Franc Jožefa I., na katero so navzoči odgovorili z navdušenim petjem cesarske himne; dalje napitnice ravno tega gospoda velečenjenemu gospodu deželnemu predsedniku Andr. Winklerju, katera je bila tudi srčno pozdravljena, in napitnice gosp. literata A. na „staro gardo“ izmed slovenskega učiteljstva. Častno odlikovanje so navzoči skazali tudi tej napitnici in sploh vsem, kajti, kar pride od srca, seže tudi do dna srca!

Vsa tri zborovanja pa so pokazala, da prešinjati je jela zopet pomlajena moč in navdajati nov pogum slovensko učiteljstvo ter da se nadejno smemo ozirati na ta zborovanja v prihodnjem letu. V to pa naj pomaga Bog!